ВІДГУК
офіційного опонента кандидата юридичних наук, професора,
КАЛМИКОВОЇ Олени Вікторівни
на дисертацію МАМКИ Валерії Віталіївни на тему:
«Адміністративно-правове забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних сил України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Воєнні дії завжди є руйнівним фактором, що негативно впливає на життя як комбатантів, так і цивільного населення, як у зоні бойових дій, так і поза нею. Війна завдає не лише фізичних травм, але й спричиняє серйозний психологічний стрес, який з часом може загострюватись. Відтак, питання реабілітації за нагальністю посідають одне з перших місць у державній політиці в сфері охорони здоров'я країни, яка є стороною конфлікту.

Збройний напад РФ на Україну, що триває понад десять років, критично збільшила кількість осіб, які потребують на реабілітаційну допомогу. Безсумнівно, однією з найбільш чисельних категорій, що вимагає комплексної уваги з боку держави та суспільства у питаннях реабілітації, є військовослужбовці, які зазнали значних фізичних та психологічних травм внаслідок бойових дій.

Забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців є одним із ключових напрямів державної політики України у сфері охорони здоров'я та соціального захисту військових. Особливості цієї діяльності обумовлені як правовими вимогами, так і специфікою адміністративно-правового регулювання, що охоплює широкий спектр нормативно-правових актів, механізмів державного управління та взаємодії між відповідними суб'єктами.

Важливу роль у цій сфері відіграють органи державної влади, військово-медичні установи, реабілітаційні центри, а також громадські та міжнародні організації, які беруть участь у формуванні та реалізації державної політики щодо реабілітації військовослужбовців. Водночас ефективне функціонування системи

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 356 ш/24
«3» 06 2026 р.

реабілітації потребує чіткої нормативної бази, яка визначає правовий статус цих суб'єктів, їхні повноваження, механізми координації та підзвітності.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є актуальною, науково та практично значущою, а її розроблення відповідає стратегічним напрямам розвитку правової системи України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Дисертаційне дослідження Мамки В.В. характеризується належним рівнем теоретичної опрацьованості, логічною структурованістю та внутрішньою концептуальною цілісністю. Поставлена мета - досягнута. Обґрунтованість сформульованих положень забезпечується використанням широкої нормативної бази, яка охоплює матеріали правозастосовної практики органів публічної адміністрації та військового управління. Дисертантка демонструє здатність до системного аналізу законодавчого масиву, виявляє його структурні особливості, колізії та прогалини, що слугує підґрунтям для аргументованих висновків.

Високий рівень обґрунтованості досягнуто завдяки комплексному застосуванню методів наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив розглянути адміністративно-правове забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців у його розвитку, взаємозв'язку нормативних, організаційних та інституційних складових і динаміці трансформації правового підходу в умовах воєнного стану. Аксіологічний метод, що дав можливість виявити цінності у предметі наукового дослідження, а також з'ясувати їх значення для суспільства. Історико-правовий метод застосовано при аналізі генези становлення державної політики України у сфері медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців, а також еволюції законодавчого забезпечення у цій сфері. Формально-юридичний метод використано для аналізу нормативно-правових актів, що регламентують організацію реабілітаційної допомоги, компетенцію суб'єктів публічної адміністрації та правові гарантії реалізації права військовослужбовців на реабілітацію. Порівняльно-правовий метод застосовано

при дослідженні зарубіжного досвіду правового забезпечення реабілітації осіб, постраждалих внаслідок військових дій, та при формуванні рекомендацій щодо імплементації найкращих міжнародних практик в Україні. Метод системного аналізу дозволив визначити місце і роль органів публічної адміністрації у механізмі забезпечення реабілітаційної допомоги, виявити структурні взаємозв'язки між суб'єктами державної, комунальної та недержавної підтримки. Структурно-функціональний метод використано при дослідженні структури адміністративно-правового механізму реабілітації, зокрема функціонального розподілу компетенцій між суб'єктами забезпечення реабілітаційної допомоги. Методи аналізу та синтезу застосовано при узагальненні результатів дослідження та формулюванні теоретичних висновків і практичних пропозицій щодо удосконалення системи адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців. Філософський метод використовуються задля викристалізування базових категорій під час аналізу адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації. Герменевтичний метод, що дозволив інтерпретувати положення нормативно-правових актів, наукових розвідок, концептуальних підходів, з конкретними життєвими ситуаціями, щодо яких застосовують ці норми.

Логіка викладу матеріалу є послідовною: від з'ясування теоретико-методологічних засад адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців до формулювання прикладних рекомендацій. Висновки до розділів узгоджуються з їх змістом, а загальні висновки відображають результати дослідження та відповідають поставленій меті.

Обгрунтована необхідність удосконалення та подальшого розвитку правового забезпечення доступу до медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців в Україні, що полягає в трансформації від фрагментарної та колізійної моделі до системної, узгодженої з міжнародними стандартами мають чітко визначене нормативне та інституційне підґрунтя.

Таким чином, наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є належним чином аргументованими, методологічно вивіреними та

логічно узгодженими, що свідчить про достатній рівень їх обґрунтованості та відповідність вимогам до дисертаційних досліджень за спеціальністю 081 «Право».

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність одержаних у дисертації результатів забезпечується комплексністю джерельної бази, методологічною виваженістю дослідження та послідовністю аргументації авторських висновків. Робота ґрунтується на працях українських і зарубіжних учених у галузях теорії держави і права, адміністративного, військового, медичного та міжнародного права, присвячені проблемам адміністративно-правового забезпечення публічного управління у сфері охорони здоров'я, правового статусу військовослужбовців, організації медичної та психологічної реабілітації, забезпечення соціальних і медичних прав осіб, які проходять військову службу, а також імплементації міжнародних стандартів медичної допомоги та психологічної підтримки військовослужбовців.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», Закон України «Про психіатричну допомогу», Закон України «осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Постанова Кабінету Міністрів України № 31 від 19 січня 2022 року «Про затвердження Порядку здійснення реабілітаційних заходів», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 року № 910 «Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України», Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 року № 539 «Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», Постанова

Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 року № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб».

Авторка в своїй роботі систематизувала склад суб'єктів забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців та запропоновала поділ їх на три групи; упорядкувала принципи діяльності відповідних суб'єктів шляхом їх класифікації за сферою дії та функціональним змістом; обґрунтувала доцільність розширення кола спеціальних принципів з урахуванням потреб військовослужбовців та особливостей функціонування реабілітаційної системи у воєнний і післявоєнний періоди, а також запропоновано їх поділ на галузеві та інституційні; доведела, що принципи діяльності суб'єктів забезпечення медичної та психологічної реабілітації виступають нормативною основою правового регулювання їх діяльності та визначають напрями формування державної політики, стандартів і процедур надання реабілітаційної допомоги. В дисертаційному дослідженні встановлено, що адміністративно-правові форми діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців становлять цілісну систему організаційних і правових інструментів реалізації державної політики у відповідній сфері. Запропоновано їх поділ на правові та неправові форми діяльності.

Наукова новизна полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням, у межах якого розглянуто доктринальні та прикладні проблеми медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України в умовах воєнного стану.

До положень, що мають елементи наукової новизни, належать:

- По-перше, запропоновано авторські визначення понять «медична реабілітація військовослужбовців», «психологічна реабілітація військовослужбовців», «адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців»;
- По-друге, доведено, що медична та психологічна реабілітація військовослужбовців не можуть бути взаємозамінними видами, а навпаки, є

взаємодоповнювальними, але змістовно самостійними складовими єдиного реабілітаційного процесу, оскільки фізичне здоров'я та психічний стан військовослужбовців впливають один на одного;

Крім того, у роботі удосконалено систематизацію та деталізацію складу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців шляхом їх поділу на три взаємопов'язані групи суб'єктів; класифікацію принципів діяльності суб'єктів забезпечення медичної та психологічної реабілітації за такими критеріями: за сферою дії; за функціональним змістом;

Подальшого розвитку набули положення щодо необхідності подолання кадрового дефіциту через оновлення освітніх програм, прискорені програми підготовки та перепідготовки фахівців, що спеціалізуватимуться на медичній та психологічній реабілітації, а також створення належних умов та фінансового забезпечення для заохочення та стимулювання спеціалістів; щодо системи ефективної медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців на підставі узагальнення зарубіжного досвіду США, Великої Британії, Ізраїлю та Хорватії, що дозволило визначити її ключові структурні складові та інституційні моделі;

Таким чином, отримані у дисертації результати є достовірними, методологічно вивіреними та містять елементи наукової новизни, що мають значення для подальшого розвитку медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України в умовах воєнного стану.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Практична значущість дисертаційного дослідження підтверджується, зокрема, участю автора Мамки В.В. у міжнародному проєкті «DAISI Ukraine», який реалізується Інститутом психіатрії КНУ спільно з Queen Mary University of London та Асоціація психіатрів України за підтримки National Institute for Health and Care Research (NIHR) (Велика Британія). Проєкт спрямований на удосконалення системи психічного здоров'я шляхом розвитку мобільних мультидисциплінарних команд психологічної допомоги в громадах, що

відповідає сучасним міжнародним стандартам та є критично важливим в умовах воєнного стану, зокрема в процесі медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців.

Насамперед результати дослідження становлять інтерес для правотворчої діяльності. З метою удосконалення наявного правового регулювання реабілітації у сфері охорони здоров'я авторкою запропоновано доповнити статтю 5 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» новими принципами.

Для підвищення ефективності та якості надання психологічної допомоги авторка пропонує викласти пункт 27 Постанови Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб» в новій редакції.

Запропоновані зміни в діюче законодавство обґрунтовують необхідність подальшого вдосконалення адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців з метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації, забезпечення належної якості та доступності реабілітаційних послуг, а також реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах воєнного стану та у післявоєнний період.

Практичне значення мають також авторські підходи до систематизації складу суб'єктів забезпечення медичної та психологічної реабілітації шляхом поділу на три групи. Важливу роль у цій сфері відіграють органи державної влади, військово-медичні установи, реабілітаційні центри, а також громадські та міжнародні організації, які беруть участь у формуванні та реалізації державної політики щодо реабілітації військовослужбовців.

Положення дисертації можуть бути використані й в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін при розробці та викладанні навчальних дисциплін «Публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я», «Медичне право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів.

Результати дисертації пройшли апробацію на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову та практичну релевантність. Основні положення роботи відображено у фахових публікаціях, що засвідчує належний рівень впровадження результатів дослідження у науковий обіг.

Таким чином, одержані у дисертації результати мають прикладне значення для правотворчої, правозастосовної, наукової та освітньої діяльності й можуть бути використані як концептуальна основа для подальшої модернізації процесу медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження Мамки В.В. належним чином відображені в опублікованих працях, що відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

За темою дослідження опубліковано 10 наукових публікацій, з яких одна написана у співавторстві та опублікована в міжнародному журналі, що індексується у базі Scopus, 3 статті – у наукових фахових виданнях України, 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях

У фахових статтях послідовно розкрито окремі складові авторської концепції адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України, зокрема питання поняття та змісту медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України; становлення та розвиток державної політики щодо медичної та психологічної реабілітації в Україні; адміністративно-правові засоби забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців в Україні. Публікації демонструють логічний розвиток дослідницької позиції авторки від аналізу окремих принципів медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців в Україні до формування цілісної системи адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України.

Аналіз змісту публікацій засвідчує їх змістову відповідність темі дисертації, відображення в них ключових теоретичних положень, сформульованих у роботі, та поступове формування авторської концепції забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України. Обсяг і характер наукових праць відповідають встановленим вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження.

Таким чином, наукові положення, висновки та результати дисертації Мамки В.В. отримали достатню апробацію та повно викладені в опублікованих працях, що підтверджує їх завершеність і наукову зрілість.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Мамки В.В. **«Адміністративно-правове забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних сил України»** за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Структура роботи є логічно вибудуваною та відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Зміст розділів узгоджується з темою дисертації, а висновки відображають отримані результати та мають системний характер. Робота містить вступ, три розділи, що охоплюють теоретико-методологічні, аналітичні та прикладні аспекти досліджуваної проблематики, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, що відповідає загальноприйнятій структурі дисертацій такого рівня.

Оформлення дисертації здійснено з дотриманням вимог нормативних документів щодо структури, обсягу, оформлення посилань, бібліографічного опису джерел і технічних параметрів тексту. Список використаних джерел відображає достатній рівень опрацювання наукової літератури та нормативної бази. Робота написана академічною мовою, характеризується чіткістю викладу та логічною послідовністю аргументації. Анотація до дисертації відповідає її змісту, відображає мету, завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів. У дисертації відсутні ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Авторка коректно використовує праці

інших науковців із належним посиланням на джерела, що свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Мамки В.В., вбачається за доцільне звернути увагу на окремі положення та висновки, які потребують уточнення або додаткової аргументації та можуть стати підґрунтям для подальшої наукової дискусії.

1. У науковій новизні дисертаційної роботи в підрозділі "*дістали подальшого розвитку*" автором зазначено "запропоновано виділити окрему підкатегорію суб'єктів забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців кадрово-наукового забезпечення (університети, наукові установи)" на нашу думку доцільно було б викласти цю тезу в наступній редакції "обґрунтування структуризації суб'єктів системи забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців шляхом виокремлення самостійної підкатегорії яка займається кадровим та науковим забезпеченням цієї сфери (університети, наукові установи), що дозволяє чітко визначити їхню специфічну функціональну роль у процесі фахової підготовки спеціалістів та наукового супроводу реабілітаційної сфери". Така аргументація більш чіткіше визначила проведене дослідження автором в підрозділі 2.1. дисертації С.77-78.

2. Поряд із ґрунтовним аналізом нормативно-правових актів, у роботі доцільним було б ширше залучити емпіричні матеріали, зокрема статистичні дані щодо медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців, що сприяло б подальшому посиленню прикладного характеру дослідження.

3. У підрозділі 3.1. "Зарубіжний досвід правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації постраждалих внаслідок військових дій" автором проаналізовано досвід Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Ізраїлю та Хорватії. Водночас у роботі недостатньо чітко окреслено критерії відбору саме цих держав для порівняльно-правового аналізу. Це зумовлює потребу у більш аргументованому поясненні репрезентативності обраних правових систем, а також

у глибшому аналізі можливостей і меж імплементації окремих елементів їхнього досвіду в національну правову систему.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Мамки Валерії Віталіївни «**Адміністративно-правове забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних сил України**» є самостійним, завершеним та концептуально цілісним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання, що полягає у формуванні теоретико-правових засад забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення держави.

Робота відзначається внутрішньою логікою побудови, послідовністю аргументації, належним рівнем теоретичного узагальнення та практичної спрямованості. Сформульовані у дисертації положення є науково обґрунтованими, методологічно вивіреними та відображають авторський підхід до вирішення проблем адміністративно-правового забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних сил України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням, у межах якого розглянуто доктринальні та прикладні проблеми медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України в умовах воєнного стану. Отримані результати мають значення для подальшого розвитку теоретико-правового розуміння сутності медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців ЗСУ та її доктринальних моделей, удосконалення теоретичної та практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що забезпечують медичну та психологічну реабілітацію військовослужбовців.

Отже, дисертація Мамки Валерії Віталіївни на тему: «**Адміністративно-правове забезпечення медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних сил України**» за змістом, обсягом, актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та

вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З огляду на зазначене та на підставі прилюдного захисту, Мамка Валерія Віталіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент:
професор кафедри адміністративного
та фінансового права
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
кандидат юридичних наук, професор **Олена КАЛМИКОВА**

